

pótolja az isteni irgalom, de amire az ember képes, azt megkívánja tőle az isteni igazságosság. A teológia ezt így fejezi ki: a kegyelem nem küszöböli ki a természetet, hanem megkívánja és arra épít. A megtérő bűnösnek érdeke, hogy elégtétele ne a jelképes, tessék-lássék formulák futóhomokjára, hanem a komoly, erős jóvátétel szilárd alapjára épüljön. Az ember természetes jóérzése is kívánja az egyensúly méltányosságát; lelki igénye, hogy adósságát megfizesse, amennyiben rajta áll. Ha a többit elengedi a jószívű hitelező, azzal nagy kegyet gyakorol, de ha nem engedi annak a kevésnek megfizetését sem, amit az adós meg tudna fizetni, azzal kétes értékű nagylelkűséget gyakorol. Ismét tapasztalatra támaszkodva azt látjuk, hogy az ilyen adós lelkében valami hiányérzet marad, a bűnbocsánat és a kiengesztelődés felemelő érzetének hiánya. Ezt írhatjuk ugyan „az ideigtartó büntetések egy részének megmaradása” számlájára, de miért kell ezeket megtartani, mikor a bűnbocsátás szentsége az „oldás” szentsége? Jézus Krisztus az e g é s z e m b e r n e k hozott megváltást. Amit Isten teljesen kíván adni, azt ne korlátozza az emberi szűkmarkúság!

Érdekes lenne hosszabban elmélkedni arról: mi az arányos elégtétel? Ami az elégtétel m e n n y i s é g é t illeti: mondhatni, hogy az, ami után nem marad a bűnösben az „adósság” érzése. Ez tehát nagyon egyéni. Ami az elégtétel t e r m é s z e t é t illeti: a másokért önzetlenül végzett jótettek, különösen a titokban végrehajtott jótettek. Az irgalmasság testi és lelki cselekedetei szépen összefoglalják a lehetséges jótetteket. A leghatékonyabb ezek közül is a megváltás, az isteni élet kegyelmeinek szerény, feltűnést kerülő, bőséges hordozása és másoknak való közvetítése. A megbocsátás, kiengesztelődés életadó érzésének leghatékonyabb birtoklása másoknak való ajándékozásán alapul. Paradoxonokkal teli vallásunk egyik alapténye, hogy minden jót akkor birtokolunk legteljesebben, amikor továbbadjuk másnak. Nem ezt értette-e az Úr, amikor ezt mondta: „Aki odaadja életét, az életet nyer”?

Bangó Jenő

VÁROS, EGYHÁZ, PAPSÁG

A városiasodás, az urbanizáció mai formájában az ipari társadalom következménye. Evvel az egyszerű, de döntő ténnyel tehát mind a tudomány, mind a hit embereinek számot kell vetni: az emberiség a városban-lakásra van kárhoztatva; jövőjének boldogsága az általa kialakított, kitervezett, megálmodott és kiszámolt emberszabású városban fog eldőlni. A jövő társadalmá — és ez ma már egyáltalán nem utópisztikus kép — a világvárosban fog lakni, és a jövő egyháza a világváros (vagy inkább „városvilág?”) egyháza lesz.

A számok víziója

A legtöbb urbanisztikai szakkönyv a tudományban járatlan olvasót úgy akarja ráébreszteni az urbanizáció jelenségének jelentőségére, hogy a statisztikák segítségével bemutatja azt a szédületes fejlődést, amit az emberiség a városiasulás terén az utolsó évszázadban elért. 1910-ben — írják — még csak tíz város lakossága haladta meg az egymilliót az egész világon. 60 évvel később a milliós városok száma meghaladja a kilencvenet. Többesük földrajzi tanulmányainkból is csak alig ismert kínai, délamerikai, ázsiai és északamerikai iparváros. 2000-ben a világ lakóinak egynegyede fog egymilliónál nagyobb lélekszámú városban lakni. Ugyancsak 2000-re várják az első ötvenmilliós város megjelenését, amelyet nemsokára a többi is követni fog. Talán Los Angeles és a kaliforniai partvidék fog helyet adni ennek az első szuper-városnak, hiszen Los Angeles lakóinak száma naponta ezer lélekkel növekedik.

A városiasodás azonban nem egyértelmű fejlődés. Ha népesedési problémát jelent a fejlettebb országokban, még inkább a fejlődésben lévő országoknál. Az általános városiasodási jelenséget még hatványozza a fejlődésben lévő kontinensek országainak sajátos városiasodása; a városi lakosság növekedik számban, anélkül, hogy egyenlően tudná részesíteni minden új lakosát a város kulturális-technikai előnyeiben. Pl. Caracasban a felső- és a középosztály 1,5 — 2 %-os népesedési növekedést mutat, ezzel szemben a külvárosban, az alsó néposztálynál a növekedés 4,5 — 5 %. Vagyis a külváros lakossága tizennégyévenként meg fog duplázódni, hozzávéve a falvakról történő beáramlást is. Kalkuttában húszévenként fog megtörténni ugyanez.

A kifejezések víziója

Nagyon lényeges lenne az urbanizáció tudománya számára, hogy végre általánosan elfogadott meghatározást szolgáltatson arról: mi a város. Az állami adminisztráció ezt elsősorban statisztikai szempontok (lélekszám) szerint határozza meg. A szociológusok szemében azonban a város elsősorban nem mennyiségi, kiterjedési tényező, hanem egy bizonyos közös együttélés sajátos szervezete, egy történelmi „mutáció” terméke. Ezt van hivatva képviselni az a számtalan új kifejezés, ahogy ma a szakértők a várost elnevezik. A városelnevezések különben megfelelnek egy bizonyos fokozásnak: növekednek a mennyiségi rendszerben, majd, mintegy ennek következtében, az egészségéstől a betegig, a normálistól a patológikusig húzódnak. Így Geddes sorrendje a következő: Polisz, Metropolisz, Megapolisz, Parazitopolisz és Pathopolisz. Tisztán földrajzi, topográfiai szempontból beszélnek tengerparti, hegyi, sivatagi, őserdei, folyó- és folyóközi, tavi városokról. Gazdasági, társadalmi és kulturális funkciók szerint beszélhetünk iskolavárosról, múzeumvárosról, iparvárosról, mezőgazdasági városról, garnizonvárosról, stb.

A pusztán funkcionális, építészeti tervezési szempontokat a következő, sokszor meglepően hangzó városelnevezések tanúsítják: híd-város (pl. egy tengeröbölt átívelő gigantikus acélhídra épített házak tömege), háló-város (központi, óriási acélárbocról kifeszített hálókra épül), szalag-város, cölöp-város, torony-város, vagy az egyszerűen hangzó „ház-város”. Ezeket a kifejezéseket vizsgálva minden régi fogalmi elképzelésünk csodót mond, — a klasszikus lakóház fogalmát a „lakógép” veszi át, s az ilyen „város-szörnyeteg” előbb-utóbb valóban vagy tyrannopolisz, vagy nekropolisz lesz.

Társadalom és város

A szociológia tudománya egyre jobban kezdi tanulmányozni a város jelenségét. A tények sokszor megcáfolják az elméleteket és megváltoztatják magát a gondolati keretet is, amelyben a gondolkodást megszoktuk. Egyelőre főleg az urbanitás fokának negatív kritériumaival foglalkoztak a szakemberek: számos tanulmány jelent meg a nagyvárosi bűnözés, a közlekedési balesetek és a nagyvárosi szubproletariátus életéről. Itt az ideje, hogy ez a tudomány komolyan foglalkozzék a városban együttélő milliók minden társadalmi megnyilvánulásával. A városlakók, természetüknél fogva, közlékenyebbek a szociológus iránt, mint a vidékiek, ami előmozdítja a vizsgálatokat. — Kétségtelen pl., hogy a városi lakosság között differenciálódás áll fenn a lakóter nagysága, a lakóház kora, a városnegyed közlekedési helyzete szerint. Egyik érdekes, de még eléggé ki nem kutatott index a városlakók társadalmi viselkedése a nagy közösségi „migrációk” idején: a nyári vakációk alkalmával (milyen nyaralóhelyet — hegyvidék, tengerpart —, milyen nyaraló szolgáltatót — saját weekendház, szálloda, camping —, milyen közlekedési eszközt vesznek igénybe). Az állandó camping-ezók pl. nagy többségben városi irodai alkalmazottak. Index a városi lakosság politikai közönye is, amely bizonyos demokráciákban (Hollandia, Svájc) egészen vesztes méreteket ölt. Politikailag legaktívabb rétegek a régi városlakók és a legfrissebb beköltözöttek. Index a városlakók hatalmas mobilitása, amely, úgy tűnik, olyan mértékben fokozódik, amilyen mértékben nő a távolság a munkahely és a lakóhely között. A városba-áramlás és újrakitelepülés közismert tények, sőt a helyi vándorlás is nagyméretű a folytonos lebontások és építkezések miatt. A nagyvárosban a kapcsolat a város vezetősége és a lakosság között szinte teljesen megszakadt, a kapcsolatok adminisztrációs vetülete pedig szociológiai szempontokból valóban semmitmondó. A mai modern várost lakója nem érzi „saját” városának, hiszen állandó változásban van a fizionómiája. A közösségi kapcsolatok — ezt majdnem minden szerző hangsúlyozza — eltűnnek, de erősödnek a szociális kapcsok. Az emberközi kapcsolatok „vidéki”, érzelmi töltése kicserélődik „funkcionális”, érdekvédelmi, szolidaritási töltésekre. Vezető elit-réteg helyet pression group-ok, manager-rétegek és véleményírányítók (a hírközlő eszközök és a reklám csatornáin) befolyásolják a városla-

kók szociális, „szocietális” életét. Szükségszerűen az információ kérdése kerül előtérbe, — a kellő gyorsasággal „fogyasztott”, minél nagyobb mennyiségű információ a város lakó társadalmi viselkedési normáinak, kultúrájának és véleményének legfőbb tápanyaga.

A jövő egyháza

A jövő egyháza minden esetben városi egyház lesz. Nem is lehet ez másképp, hiszen 2000-ben már az emberiség 80 %-a város lakó. Elismert demográfusok számítása szerint hetven év múlva 20 milliárd ember fog városban lakni, és csak 5 milliárd falun, vidéken. Ezt a megdöbbentően nagy számadatot McCormack úgy számította ki, hogy figyelembe vette a jelenlegi demográfiai tendenciát. Másodpercenként két emberi lényel több él a földön, percenként 130 — vagyis naponta az öt kontinensnek 185 000 új emberi lényt kell ellátnia élelemmel. A világ már most évente 68 millió lélekkel gyarapodik; ebből India évi négy, és Kína évi hat millióval az első helyeket foglalja el. A mai „hangya” állapotot fel fogja váltani — ha nem lesz atomháború — a „pillangó” állapot: a gürcölő, termelő, robotoló embert a fogyasztó, pihenő és művelődő ember. Már most kell tehát előkészülnie az Egyháznak — papoknak, teológusoknak, vallásszociológusoknak a jövő városának tanulmányozására. Elő kell készíteni az Egyház helyét ebben a városban.

Az Egyház a jövő városában fel kell hogy adja mai helyhez kötött területi, plébániai struktúráit. A vallásgyakorlás foka gyökerében fog megváltozni, és az új formájú vallásgyakorlást már nem lehet a hagyományos plébániai statisztikákkal lemérni. Minthogy nem a lakóhely, hanem a közös munka, ill. közös szórakozás vagy művelődés fogja egymáshoz kapcsolni az embereket, a lelkipásztorkodás sem lesz már lakóhelyi pasztoráció, hanem egyes kor-, munka-, kultúr- és művelődési csoportok pasztorációja.

Az egyháznak a jövő városában a jelenlétet kell biztosítania. A városkereszténység diaszpora-kereszténység lesz — írja Rahner. Kis, informális keresztény csoportok, pap részvételével, de nem feltétlenül mindenben a pap vezetésével lesznek közösségi alapokon a hitnek tanúi. Ahogy az őskereszténységben történelmi (és üdvtörténeti) szükségszerűség volt a vértanúság, úgy a várostársadalomban elengedhetetlen lesz a hit-tanúság. A „hit-tanúk” nem feltétlenül lesznek ennek a társadalomnak vezető rétegéből valók — különösen akkor nem, ha, mint ez feltehető, a technopoliszban az elit kifejezés a technika vezetőire illenek —, de az már valószínű, hogy abban is jelen lesznek.

A plébániai központ megmarad, de főleg a szükséges, legszükségesebbre lecsökkentett adminisztrációra és a különböző keresztény csoportosulások akcióinak összehangolására szorítkozik. A keresztények párhuzamos csoportokban fognak élni, egyikében több hangsúllyal a vallásgyakorlatokon, másikatában a szociális vagy a politikai akción, — véleményük csak a legalapve-

több dolgokban fog egyezni. Ez a városi kereszténység, így tehát a jövő egyháza, bátran mondhatjuk, pluralista lesz a cselekvést tekintve, de egységes a hit szempontjából.

Hogyan tekintjük a papot a mai világban és a jövőben?

Jelenleg (1971-es adatok) a világban 347 481 katolikus pap él — köztük 113 720 szerzetes.*) A szerzetesnők száma valószínűleg meghaladja az egy-milliót. Átlagban egy papra 1535 katolikus hívő jut. Érdekes módon a két szélsőséget az amerikai kontinensen találjuk: Kanadában ui. egy papra 500 hívő jut, míg délebbre, Guatemalában 20 000 hívőt kell egy papnak ellátnia. A papok száma ugyan lassan emelkedik, de számításba véve a hívőkének még gyorsabb emelkedését, megállapíthatjuk, hogy egyre kevesebb pap lesz a hívők szolgálatában. A papoknak kb. 30 %-a már nem vesz részt a közvetlen pasztorációban: tudományos kutatásban, oktatásban, vagy az egyházi adminisztrációban dolgozik. A hivatások száma egyre csökken — mindenhol, még a régi hagyományos „hivatásadó” területeken is, mint pl. Bretagne, Flandria, Írország, Olaszország, Spanyolország.

A papság már régóta nem tekinthető kiváltságos osztálynak, vagy rendnek, vagy akár kasztnak sem. Természetesen vannak társadalmak, ahol a pap társadalmi szerepe még igen nagy, ahol még számos kiváltság birtokában van — különösen egyes latin országokban. Itt is azonban egyre több jel arra enged következtetni, hogy a papokat, Egyházat hivatalból támogató államrend összeütközésbe kerül a papsággal, mert az nem hajlandó viszonzásképp feltétel nélkül támogatni a rendszert és politikáját. Az elkereszténytelenedő világban pedig sok, régebben csak a pap által betöltött társadalmi szerep ma már másra hárul. Már nem ő az írástudó, a népvezér vagy a politikus. Szerepe egyre inkább az „Isten népére” vonatkozik.

Újfajta meghatározásokat kell tehát keresnünk, ha a mai világ emberének meg akarjuk mondani: ki a pap? A pap a keresztény közösség felszentelt előljárója, de ugyanakkor egy a testvérek között és a közösség lelki inspirátora. (Ilyen irányba mutat a teológiai bizottság legújabban kiadott dokumentuma is a papi szolgálatról.) Ez a teológiai meghatározás megfelel a szociológia elképzelésének is. A szociológus ugyanis azt mondja: a pap egy valódi közösség szakrális funkciókkal felruházott vezetője, aki kezdeményez és koordinál a közösség megbízásából és hozzájárulásával. Szerepe egyre inkább monovalens és specializált. Monovalens abban az értelemben, hogy szerepvállalása a közösségen belül és annak érdekében történik, — specializált

*) Ebben nincs benne a missziós területek és a keleti szertartású püspökségek papsága. A Szentszék statisztikai évkönyve szerint 1969 végén az összes kat. papok száma 425 060, a papok meg a férfi és női szerzetesek összlétszáma kb. másfél millió.

abban az értelemben, hogy működése a lelkipásztori munka egy bizonyos területére korlátozódik.

A belgiumi Malines-i egyházmegyéhez tartozó Löven egyetemi városban a püspöki szinodusra való előkészületül ún. „keresztény reflexiós csoportok” alakultak. A sorok írója résztvett egy ilyen csoport munkájában, és befejezésül erről szeretne beszámolni.

Löven sokféle szempontból kiváltságos társadalmi környezet; a lakosság állandóan változik, cserélődik, a nagyszámú külföldi megakadályozza a bezárulást, az egyetemi miliő és a tudományok képviselői kritikus szemmel nézik az Egyház fejlődését és nem elégednek meg leegyszerűsített megoldásokkal. Ebből az egyetemi milióból indult ki a kezdeményezés. A részvétel teljesen szabad volt: gyakorló, nem-gyakorló, plébániáját látogató, vagy olyan, aki „lábujjhegyen elhagyja az Egyházat”, mind meghívást kapott. A különféle nagyságrendű (5—25) csoportok maguk dolgozták ki munkamódszerüket, határozták meg az összejövetelek számát és helyét. Minden összejövetelről azonban közös jelentést, jegyzőkönyvet írtak, amelyben összefoglalták az elhangzottakat: azokat a pontokat, ahol közös megállapodásra jutottak és azokat is, ahol a vélemények eltértek. A rendezőség csak az általános irányelveket adta meg, részint a pap hagyományos képéről, részint ennek ma tapasztalható változásáról. Felesleges lenne a két képet mindenáron kiengesztelni akarni. A helyes megoldás az, hogy közösen kutassuk: milyen módon lehetséges manapság papnak lenni?

Az egyik csoport (egy pap, három egyetemi tanár, két háziasszony, két diák, két kutató és egy tanító) a következőképpen kereste a megoldás útját:

Megállapítható, hogy egy pár ország kivételével a hivatások száma csökken. Mi az oka ennek? Nem volt-e annak idején több pap, mint hivatás? Bárhol legyen is, három okot mindenképpen lehet találni a magyarázatra: a) megváltoztak a papi hivatásokat elősegítő kulturális és szociális feltételek. A változás szimptomái különböző országok szerint: a városiasodás, az anyagi jólét, a közömbösség és az ateizmus. b) **A II. Vatikáni Zsinat után** megindult reformok erősen megbolygatták az eddigi struktúrákat. A „bizonytalansági tényező” meghatványozódott — és ez természetesen nem segíti elő a hivatások fejlődését. c) A keresztény nép körében a pap „image”-a sokat változott, — mint ahogy megváltozott a laikus szerepéről kialakított vélemény is. Sokan azt gondolják, hogy jobban, vagy legalább olyan jól tudják Krisztust szolgálni, ha nem lesznek papok.

A mennyiségi hivatáscsökkenés a közösség számára minőségi károkat is okoz, másszóval akadály a Krisztushoz vezető úton. Tehát meg kell találni az orvoslását. Egy pár javaslat:

a) A hagyományos, de nem lényegileg papi feladatokat fokozatosan át kell ruházni a laikusokra. b) Meg kell javítani a papképzést. A papképzés

helye nem szükségszerűen a szeminárium. El lehet képzelni más módozatokat is. Bizonyos esetekben még az esti kurzusok sem kizártak. c) Fel lehetne szentelni házas férfiakat is, akiknek Krisztushoz való hűsége bizonyított, és tapasztalatuk az életben garancia a hívők szolgálatában (vö. a szinoduson: „viri probati”).

Minden változás ellenére azonban a papság különleges hivatásra épül. Helyesebbnek tűnik, ha nem „a hivatásról”, hanem „hivatásokról” beszélünk. Mindenkinnek „saját” útja van Krisztushoz, és Krisztus is úgy közeledik hozzá, hogy temperamentumát, érzelmeit, intelligenciáját és tehetségét alakítja karizmákká.

A csoport tagjainak egy része a pap teljes „diszponibilitását” igényelte, vagyis hogy teljesen papi feladatoknak szentelje magát. Mások úgy gondolták, hogy mikor a klasszikus papi funkciók már kellőképpen el vannak látva (pl. a plébánia papságával), lehetnek párhuzamosan olyan papok, akik világi állásban vagy fél-állásban dolgoznak.

Zárógondolatok a hit jövőjéről

Döpfner müncheni bíboros írja, hogy kereszténynek lenni ma már nem magától értetődő. Nem születünk bele egy előre elkészített, mozgolódás nélküli, szolidan és szilárdan a helyén álló keresztény társadalomba. A kereszténység, a Krisztusba vetett hit olyan tény, amit életünk folyamán élünk, elmélyítünk, esetleg elkanyarodunk tőle az élet bizonyos fázisaiban (nem lehet-e pl. a fiataloknál biológiai ateizmusról beszélni?), majd visszatérünk hozzá, hogy szilárdan tanúskodjunk mellette. A technicizált világban nem lehet túl gyorsan és minduntalan az Egyház, a hit tekintélyére hivatkozni. A társadalom egyre kevesebb tekintélyt fog elismerni; sem az ész, sem a szépség, de még az eredményesség előtt sem fogunk minden esetben egyértelműen fejet hajtani.

A jövő társadalma pluralista társadalom lesz, amelyre valószínűleg közvetlenül a planetáris társadalom következik, — ennek vizsgálata azonban már nem a szociológus, hanem a futurológus feladata. A gondolat, a technikai haladás, és a művészetek szabad körforgalma — az általános jólét feltetelezésével — lehetővé teszi, hogy demokraták és szocialisták, hippik és tradicionalisták együtt, illetve egymás mellett éljenek, a másik szabadságának tiszteletben tartásával. Az egyetlen norma, amit mindenkinek respektálni kell, roppant egyszerű: a sokaság normája. A föld százmilliói egymás mellett kell hogy éljenek: senki ne vegye el a másiktól a napot, az élelmiszert, a levegőt, a mozgást. Az egyén szabadsága a tömeg-pluralizmusban — ez lesz a legfőbb társadalmi érték.

Ugyanígy lesz a hit vonalán is. Az Istenben hívés kérdése lesz a legfontosabb; keresztények számára a Krisztus-hit. Ez lesz az egyetlen alappillér,

amit nem érinthet a pluralizmus. Hiszed Krisztust — és a lelkiismereted, a csoporthoz-tartozásod, állapotod, korod, természeted fogja meghatározni: milyen formában fejezed ki ezt a hitet. A jövő egyháza a *communio*, a közösség egyháza lesz — kifelé nyitott, Krisztusról tanúskodó, előjogokat nem revendikáló, felnőtt, öntudatos keresztények gyülekezete.

Bibliográfia:

- Laloux, Joseph: *Seelsorge und Soziologie*. Luzern 1969.
Goddijn, Hans u. Walter: *Sichtbare Kirche, Ökumene u. Pastoral*. Wien 1967.
Houtart, François-Remy, Jean: *Milieu urbain et communauté chrétienne*. Mame, 1968.
Houtart-Remy: *Sacerdoce, autorité et innovation dans l'Eglise*. Mame, 1970.
Carrier, Hervé-Pin, Emile: *Essais de sociologie religieuse*. Spes, Paris 1967.
Matthes, Joachim: *Religion und Gesellschaft*. Rowohlt, Hamburg, 1967.
McCormack, Arthur: *Population: Justice dans le monde*, Louvain, 1971, Tome XII, No. 3. pp. 291-311.

Teilhard de Chardin

1. LEVÉL LEGFŐBB ELŐJÁRÓJÁHOZ, P. JANSSENS-HEZ

(Cape Town, 1951. október 12.)

Főtisztelendő Atyám! P(ax) C(hristi).

Most, amikor éppen el akarom hagyni Afrikát (két hónapos munka: ásatások, és nyugalom után), úgy érzem, kedvező alkalom kínálkozik arra, hogy röviden tájékoztassam: mit gondolok és hol is állok. Természetesen nem felejtém azt, hogy Főtisztelendőség a „Generális”, de ugyanakkor (éppúgy, mint három évvel ezelőtt rövid római beszélgetésünk során) azzal az őszinte nyíltsággal szólok, amely a Társaság egyik legértékesebb kincse.

1. Mindenekelőtt azt gondolom, hogy Főtisztelendőségnek el kell fogadnia engem úgy, ahogy vagyok, — vagyis: azzal a velem született adománnyal (vagy gyengeséggel), amelynek következménye alapmagatartásom: már gyermekkorom óta lelki életemet egy bizonyos „érzés” vette egészen hatalmába, a világ szerves valóságának mély átérése. Ez a sejtés kezdetben eléggé határozatlan volt lelkemben és szívemben, de évek múltán fokozatosan biztos és világos jelentést kapott: a világegyetem egyetlen végpontba összefutó fejlődés és ennek az összpontosulásnak (convergence) a csúcsa **Óvele** esik egybe, „in quo omnia constant”, Akiben minden fennáll, Akinek szeretetére a Társaság tanított meg engem.

Annak a tudata, hogy a világ fejlődés és hogy **Jézus Krisztus** foglalja össze a mindenséget, rendkívüli, kimeríthetetlen fényforrás és belső erőforrás lett számomra; olyan légkör, amelyen kívül már fizikailag lehetetlen lélegeznem, imádnom és hinni. És amit magatartásomban nyakaságnak és hajlíthatatlanságnak vettek harminc év óta, az nem más, mint